

Négy és fél évtized a Rádióban

1926. június 19-én született Fodor Artur, a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarának nyugalmazott kürtöse. 90. születésnapja alkalmából készült az a beszélgetés, amelyben felidézte pályájának legjelentősebb állomásait.

! *Hogyan került zenei pályára?*

– Énekléssel kezdtem, 9 éves koromban bekerültem a Pécsi Székesegyház Kórusába. Ez akkor bentlakásos iskola volt, és Európában mindössze három ilyen intézmény működött: Rómában, Regensburgban és Pécsett. Általában olyan gyerekek tanultak itt, akiket a szülei nem tudtak taníttatni: falusi tanítók, jegyzők gyerekei. Mi hármán voltunk fiútestvérek, és apám úgy döntött, hogy kihasználja a lehetőséget. Komoly felvételi vizsga volt, és aki bekerült, az szeptembertől februárig megtanulta a gregorián kotta olvasását, megtanult lapról olvasni, illetve az egyházi hangnemeket – minden olyan alapot, amire a későbbiekben szükség volt. Nagyon örültem, hogy engem is felvettek, volt azonban egy háttüője az iskolának: se karácsonykor, se húsvétkor nem mehettünk haza. Első évben még a liturgiában sem énekelhettünk, és én el is aludtam hátul a kóruson az éjféle mise alatt – mikor felébredtem, már csak lenn égett egy lámpa, én pedig szaladtam a többiek után...

! *Meddig járt a kórusiskolába?*

– Öt év után a mutálás miatt mindannyian kikerültünk az iskolából, ekkor átvettek minket a ciszterciek. De én itt sem maradtam békében a zenétől. Az osztályfőnököm volt az énektanár, aki akkor egy fúvószenekart vezetett az iskolában. Én is beálltam, első trombitát fújtam a legjobb barátommal. Később az osztályfőnököm áthívott az egyetemi zenekarba is, mert nem volt elég trombitás. Ez már 1943-ban volt, a háború alatt. Sokakat elvittek katonának, többek között az egyetemi zenekar kürtösét is. Azt mondta az osztályfőnököm: „Akkor majd te kürtölsz, mert jövő vasárnap koncert van!” Egy hétig minden nap kürtölni tanítottak, és mivel nagyon érdekelt, meg is tanultam, amit kellett – szerencsére nem voltak nehéz darabok, indulókat játszottunk. Még abban az évben volt egy nagy szabású városi ünnepség, amire a zenekarba kürtösnek egy pécsi jogász fiát, Declava Lászlót hívták meg. Ő akkor a Székesfővárosi Zenekar tagja volt. A koncert után odamentem hozzá, hogy beszélgessünk a

Fodor Artur

kürtölsérről. Azt mondta, hogy nem jól fújom: a kürtöt máshogy kell megszólaltatni, mint a trombitát. Nyáron elmentem vele a Zeneakadémiára, ahol az akkori tanár is elmondta: más a hangszín, mást kell csinálni – ennek nem örültem, hiszen a szám is különbözik a kürtösökétől, vékony az alsó ajkám.

! *Nem szegte kedvét a kritika?*

– Nem, sőt: 1944-ben feljöttem Budapestre, hogy tanuljak. Emlékszem, elindultam kürt órára a Zeneakadémiára. A villamosra felszállt egy sebesült katona, egyenruhában, fegyverrel. Vértől csöpögött a karja, szemmel láthatóan megsebesült. A kalauz kérdésre elmondta, hogy Szegedről jött, ott lőnek. Ettől én úgy megijedtem, hogy gyorsan hazamentem, és a háború végéig otthon maradtam; kántorkodtam, a bátyámmal együtt végeztük apám munkáját, mert őt szintén behívták katonának. Tavasszal úgy-ahogy levizsgáztam, és aztán 1945 szeptemberétől tudtam folytatni a Zeneakadémiát.

! *Milyen volt a háború után Budapesten?*

– Egy egyházi kollégiumban laktam a Lónyai utcában, ahol elég rossz körülmények fogadtak: gyakorolni se tudtam, újságpapír volt az ablakokon. Én inkább a Zeneakadé-

mián fújtam a lépcsőházban! A kollégiumban együtt laktam két képzőművésszel, és egy zeneszerzővel, aki jó barátja volt Ligetinek; ekkor ismertem meg a későbbi híres zeneszerzőt.

! *Mikor játszott először szimfonikus zenekarban?*

– A háború utáni években a Zeneakadémia lelkésze, dr. Mojzes Péter alakított egy szimfonikus zenekart. Sokan kezdték itt a pályafutásukat, akikkel később a nyári egyetemeken is találkoztam; Baján, Kaloocsán is ugyanaz a jó társaság jött össze. Reggel misét énekelünk, aztán próbák, gyakorlás – minden este koncert volt, hol zenekarral, hol kiségyüttessel! Aztán elkezdtem játszani a Zeneakadémia zenekarában is. Akkoriban két zenekar volt, az egyik Unger Ernőé, a másik Kóródi Andrásé. A két együttesben többé-kevésbé ugyanazok játszottak, és ebből sok vita volt, hogy ki mikor, melyikbe menjen. A zenekar szervezőjét inspektornak hívták, és úgy adódott, hogy egy időben mindkét zenekarnak én voltam az inspektora. Hogy mit bajlódtam akkor az egyeztetéssel! Zathureczky Ede volt akkor az igazgató, de ő nem engedte próbára járni a saját növendékeit. Igen ám, de közeledtek a diplomakoncertek, és egy alkalommal nem volt fagottistánk. Azt az egyet, aki eljött néha, éppen sehol nem találta senki. Zathureczky már nagyon dühös volt, és amikor belépett a próbaterembe egy idegen, magából kikelve, vörösödő fejjel kiabált rá: „Maga a fagottos?” „Nem, kérem, én vagyok itt a fagott tanár!” – Nem ismerte a kollégáját... Végül az operából jöttek kiségitők.

! *Hol dolgozott először hivatalosan, fizetésért?*

– Gergely Pál kedvéért, akinek az apja pártember volt, szétoztották a Postás Zenekart; lett belőle egy fúvószenekar és egy nagy szimfonikus zenekar is, hát én oda kerültem 1948-ban. Nem sokáig voltam ott, ahogy lehetett, elmentem a Rádiózenekarhoz próbajátékra. Akkor Somogyi volt a karmester, aki próbálta bővíteni a zenekart, de nem volt könnyű dolga. Abban az idő-

ben operaházi kürtösöket hívtak kisegíteni, akik rendre meghíúsították a próbajátékokat, így csak a harmadik meghallgatás után vettek fel. Erre nagyon emlékszem, Polgár Tibor volt a zongorakísérő. Hát ahogy leblattolta a kíséretet, az önmagában egy élmény volt, csodálatosan játszott! 1949 május elsejétől lettem a Rádiózenekar tagja. A zenekar 1943-ban alakult meg Dohnányi Ernő vezetésével; rajtam kívül már csak egy fuvolista él, ő is kilencven valahány éves, aki nálam is korábban, a negyvenes évek közepétől játszott az együttesben. Persze a háború után az egész zenekart teljesen újjá kellett alakítani. Miközben a Rádióban voltam, a Postás Zenekarban is maradtam, és akkor alakult meg a Honvéd művészegyüttes is, ahova beajánlottak. Három helyen kürtölni egyszerre – volt, hogy a teljes keresetemet odaadtam a kisegítőknék... És közben végeztem a Zeneakadémiát. Sok tárgyat előre felvettem, hogy el tudjam őket végezni, mielőtt a zenekarok elveszik az összes időmet. Ebből lett is bonyodalom, mert a maga idejében újra járnom kellett volna némelyik elméleti tárgyra. Alig tudtam kimagyarázni, hogy már régen van aláírásom, vizsgajegyem!

■ *Úgy tudom, a feleségét szintén a zenekarban ismerte meg.*

– Valóban, 1950-ben feleségül vettem egy hegedűs leányzót, Wanka Ildikót. Mielőtt rendes tag lett a Rádiózenekarban, már kisegítőként játszott velük, sőt, többször brácsázott is. Egy ilyen alkalommal felfigyelt rá a híres karmester, Otto Klemperer. Klemperer híres volt arról, hogy nem veti meg a szebbik nemet. A próba után behívta magához; jöjjön a szobájába beszélgetni az a csinos lány a brácsa szólamból! Ildikó be is ment – de a karmester nagy csalódására vitte magával a tolmácsot is, mert nem tudott németül... Jól elbeszélgettek.

■ *Innentől kezdve folyamatosan játszottak a zenekarban?*

– Sajnos nem, 1951-ben szomorú esemény történt. Július elsején este 11 óra körül bezörgött hozzánk egy rendőr és egy detektív: kitelepítés. Kaptunk 24 órát összehajtogatni. Borzalmas volt, szétdobtuk mindenünket az ismerősökhöz. Mindketten akadémisták voltunk. Mentünk gyorsan a Rádióba, elmeséltük, mi történt. A zenekar ott aggódott velünk a stúdió előtt, de bizony nem volt mindenki jóindulattal felénk... Kitelepítettek minket a határ mellé. Évtizedekkel később egyszer egy kolléga odajött az egyik koncerten: „Nem is tud-

tam, hogy alezredes voltál.” Én? Ezt honnan veszed? „Hát kint van a Terror házában a kitelepítettek falán a végzés: Fodor Artur alezredes és felesége, a Rádiózenekar tagjai.” Hát ennyi hiba volt akkoriban az iratokban. Szerencsére mi aztán hamar visszakerültünk a fővárosba, de a feleségem szülei ott maradtak 1954-ig.

■ *Hogyan sikerült visszakerülniük?*

– A Rádió elnöke adott egy írást: Fodor Artur és felesége a Rádiózenekar tagjai, munkájuk közhasznú. A Zeneakadémián tanított akkor Antal Mátyás édesapja, hát ő óriási botrányt csinált: nincs az országban zenész, és akkor ezeket viszik Kukutyinba zabot hegyezni? Ekkor volt Vásáryék kálváriája is. Végül Zathureczky járt közben az érdekünkben, neki köszönhetjük, hogy visszajöhettünk. A Rádiózenekarban 3. kürtöt fújtam. A Postás Zenekarból már kiszálltam, nálunk meg egy kolléga felmondott, egy meghalt – átkerültem első kürtösnek. Volt egy év próbaidőm, de ebbe beleesett 1956.

■ *Hogyan érintették az 1956-os események?*

– Épp Mario Rossi, az olasz karmester próbált velünk október 23-án délután. Cezar Franck: d-moll szimfóniáját vezényelte. Fülledt, meleg őszi nap volt. Mi kettőkor kezdtük a próbát, egyszer csak kinyílt az ajtó, kihívták az egyik szólamvezetőt. Visszajött: valami gyűlés van az udvaron, ki kellene mennie a zenekarnak. Rossi kiengedett bennünket. Egy ifjú barátunk elmondta a követeléseket, de azzal folytatta: itt volt Kádár elvtárs, azt mondta, Magyarországon nem lesznek olyan események, mint Lengyelországban. Visszamentünk próbálni. Megint kopognak az ajtón: folytatódik a gyűlés, menjünk ki. A harmadik kopogásnál Rossi azt mondta: jól van, akkor holnap folytatjuk. Őt egyébként november 3-án mentették ki Budapestről. Közben összegyűlt a Rádió előtt a tömeg, és követelték, hogy olvassák be a pontokat. Ezt persze senki nem akarta vállalni, mert akkor ki kellett volna mondani: a szovjet csapatok hagyják el az országot. Gerő Ernő akart beszédet mondani, de már nem tudott eljönni. Én közben elmentem a Hősök terére, azt mondták, ott lesz egy nagy gyűlés – hát semmi sem volt; visszajöttem, és mentem Ildikóért. Hátralé meg nyitva volt a bejárat. A másik oldalról már nem lehetett bemenni; nagy felfordulás volt a Rádió előtt, tömeg, kiabálás. Éjjel hallgattam a rádiót, még a kommunista szövegeket adták. Emlékszem, Szepesi György, a sportriporter is

beszélt, ő a svédek elleni meccs miatt legazemberezte a forradalmárokat, akik nem hagyják a sportolókat mérközni. Nem értette a forradalmat, nem fogta fel, mi történik körülötte. Akkor épp elnöknő volt a Rádió: átküldte az elvtársakat a Parlamentbe, ahol volt egy pót-stúdió. Akkor vitték át az Egmont nyitányt és a IX. szimfónia lemezeit, ami két hétig állandóan ment a rádióban. A Rádió épületéből nem közvetítettek adást. Mi pedig vártuk, mi lesz. Én 23. és 30. között nem is voltam Pesten. 30-án bementem a Rádióba, épp nagygyűlés volt, megválasztották az osztályokon a munkástanács tagjait. A zenekarból kettőt jelöltek, de mivel csak egyikük vállalta, valaki bekiabálta az én nevemet. Persze nem volt véletlen, a kitelepítés óta sokat háborogtam, tudták, hogy képviselni fogom az érdekeiket. Mindig felszóltam azok ellen, akik disznóságot csináltak, ezért szerettek a kollégák, zenekari bizottsági tag is voltam már korábban.

■ *Hogyan teltek a forradalom utolsó napjai?*

– 30-ától minden nap gyűlések voltak. A Bartók Béla útról gyalog jártam be. Mi választottuk ki, kik menjenek az Országházba a stúdióba. Emlékszem, akkor volt Ausztráliában az olimpia. Az olimpikonok, akik már Prágában voltak, nem akarták, hogy Szepesi menjen velük, azt akarták, hogy hívják vissza Pluhár Istvánt, aki 1936-ban közvetítette a berlini olimpián, Hitler jelenlétében a magyar-német vízilabdameccset. Végül Szepesi magánemberként volt jelen az olimpián, sporteseményt nem közvetíthetett.

November 3-án már boldogan mentünk haza, a Kálvin térről is eltűnt a felborult villamos; készültünk rá, hogy hétfőn kezdődik a munka. 4-én hajnalban ágyban voltam, amikor elhangzott a rádióban Nagy Imre bejelentése a szovjetek támadásáról – emlékszem, a szomszéd hallgatta a műsort, és valahogy felébredtem arra a hangra. Mindjárt rohantunk is le az utcára. Akkor még nem volt semmi, csak másnap értek ide a tankokkal. Mi lenn voltunk, amikor fentről utánunk kiabáltak: Fodorék menjenek haza gyorsan, ég a lakás! Rohantunk fel, de csak egy kosár égett az erkélyen – a fölöttünk lévő lakás viszont teljesen kiégett.

■ *A számonkérés, gondolom, nem maradt el.*

– Nem. November 7–8. körül hallottuk a rádióban, hogy 9-én a Népművelési Minisztériumban meg kell jelennie a munkás-

tanácsok tagjainak. Kínos dolog volt, gyakran mentünk oda, és azok, akiket kirúgtunk, mind ott álltak velünk szemben. A díszteremben ültünk jobbról mi, balról a baloldal, és megjelent Gács László, kormánybiztos, Kádár barátja. Tisztességes alak volt, egészen normális hangnemben ment a beszélgetés. Elismerték a hibákat, és nem támadólag léptek fel, hanem keresték az együttműködés lehetőségét. Gács nem ismerte a Rádiót, ezért segítséget kért tőlünk. November 30-án fel kellett oszlatni a Rádió forradalmi munkástanácsát, de ő továbbra is kérte, hogy segítsük a működést. Mikor letartóztatták Nagy Imrét, mi végképp nem akartuk tovább csinálni. Gács azt mondta: „Ha nem csináljátok, majd meglátjátok, kik jönnek ide. Géppisztolyos alakok.” Hát segítettünk tovább. Aztán jött 1957, és a gyűlésen úgy határoztak, hogy a munkástanács tagjainak el kell menniük a zenekarból. Rengei Miklóst azonnal átvitte Ferencsik az Operába, én pedig megkaptam a „selyemzsínort”: addig maradhatok, amíg nem találunk a helyemre mást. Önként elmehettem volna, de nem akartam – majd kirúgnak, ha akarnak. Végül megtar-

tottak. 1958-ban került a Rádiózenekarba Tarjáni Ferenc. Róla mindenképp szólnom kell; ő egy csodakürtös, aki megváltoztatta a hangképzés módját. Nagyon örültem neki, hogy vele együtt dolgozhattam. Közben letelt az egy év próbaidőm. Nem akartam én első kürtös maradni, de azt mondták: vagy maradok, vagy kirúgnak. Jó pár évig kínlódtam ott, nem volt az nekem való.

! Milyen műveket játszottak ebben az időszakban?

– 1956-ban Dohnányi műveit vettük fel Ferencsik Jánossal, Vaszy Viktorral, Lehel Györggyel. A forradalom után aztán az egész zenekart újra kellett alakítani, mert 27 fő disszidált! 1958-ban a brüsszeli világkiállítás kapcsán Párizsban egy emlékezetes nagy koncertünk volt. Lajtha László VII. szimfóniáját, a Forradalmi szimfóniát játszottuk. Óriási siker volt; benne a Himnusz részlete, amit félbevág a kisdob, a géppuska... Rengeteg magyar volt a koncerten. Lajtha szigorú ember volt, de mi jó kapcsolatban voltunk, mert ő a franciás hangképzést szerette – én a vé-

kony alsó ajkam miatt fújtam ezzel a technikával.

! Meddig maradt az első kürtben?

– 1965-ben már nem bírtam, idegileg sok volt. Visszavonultam közös megegyezéssel, fokozatosan tovább a negyedik kürtig. 1987-ben mentem nyugdíjba, de a rádiós kötelékeim megmaradtak, mert 1980-tól hét, majd nyugdíj mellett további hat évig dolgoztam, mint hangversenyszervező, egészen 1993-ig. Furcsa érzés volt: mivel jól ismertem az együttest, és jól tudtam szervezni a külső koncerteket, felvételeket, úgy éreztem, olyat csinállok, amihez igazán értek.

! Ennyi év után mit jelent Önnek a Rádió?

– A kötődés a Rádióhoz megmaradt, nekem mindenem a Rádió, a Rádiózenekar. 1956-ban is azért volt kulcsfontosságú a Rádió szerepe, mert mindenki onnan várta a híreket, onnan akarta tudni, mit kell tennie. Családom révén most is követem a történéseket, és szívből remélem, hogy konszolidálódik a zenekar helyzete. Végezetül szeretnék felidézni egy 2001-es adást. Volt akkoriban egy beszélgetős műsor a rádióban, az „Éjszakai repülés”. Ebben mondtam el a gondolataimat:

„75 éves vagyok, mint a Magyar Rádió. Ebből 45-öt töltöttem el itt. Ennyi idő bőven elegendő egy nagy batyu összeállítására az éjszakai repüléshez. Mit tennék bele? Kodály és Bartók műveit, amik megjelentek az európai hangversenyeken. Ide sorolnám Lajtha Lászlót is. Velük együtt viném ebben a batyuban Szervánszky Endre és Járdányi Pál műveinek felvételeit, akiket nemcsak nagygyszerű zeneszerzőknek, de becsületes embereknek és művelt európaiaknak ismertem. Persze sorolhatnék még jó pár komponistát, de nem akarok hosszas felsorolásba kezdeni. A magyar zenei együtteseket is betuszkolnám ebbe a batyuba, hiszen folyvást öregbítették az egész világon a magyar zene hírnevét. [...] Valaki kitalálta, és azóta előszeretettel beszélnek a damaszkuszi útnak a sajátos magyar változatáról. Saul az elnyomás embere volt, aki a fordulat után az üldözöttek, elnyomottak és mártírok közé állt. A mi damaszkusziaink Volgából ültek át Mercedesbe, a pénz hatalmába. Nagy Imre igazi Paulus lett, vállalta a mártíromságot. Eszembe jut egy másik apostol: őt úgy hívták, hogy Júdás. Akik az ő lelkületével járnak közöttünk, azokat nem szívesen viném Európába. Sapientia sat!”

(Mechler Anna)

A MISKOLCI SZIMFONIKUS ZENEKAR NONPROFIT KFT.

próbajátékot hirdet

II. HEGEDŰ TUTTI HELYETTESÍTŐ ÁLLÁSRA

A próbajáték időpontja: 2016. december 15. (csütörtök) 13.00

A próbajáték helyszíne: Miskolci Szimfonikus Zenekar székháza (Malom, Fábán u. 6/a)

A próbajáték anyaga:

- Egy tetszőlegesen választott tétel J.S. Bach Szólószonátáiból vagy Partitáiból (kivéve: Menüett, Gavotte, Bourrée, Gigue az E-dúr partitáiból)
- Az első tétel kadenciával Mozart: G-dúr (K.216), D-dúr (K.218) vagy A-dúr (K.219) hegedűversenyéből.

Zenekari állások (kijelölt részek):

• Mozart: Varázsfuvola – nyitány	16. ütemtől „B”-ig (Allegro)
• Beethoven: I. szimfónia II. tétel	Elejétől „A”-ig
• Beethoven: III. szimfónia IV. tétel	123. ütemtől „B”-ig
• Beethoven: IX. szimfónia II. tétel	Elejétől „A”-ig
• Mahler: V. szimfónia IV. tétel (Adagietto)	73. ütemtől 4-es zifferig
• Smetana: Az eladott menyasszony – nyitány	Elejétől „A”-ig
• Smetana: Moldva	„A”-tól 80. ütemig
• Kodály: Galántai táncok	150-es ziffertől
	az Allegro con moto-ig
• Bartók: Concerto V. tétel (Fúga)	265. ütemtől a 317. ütemig

Jelentkezés:

e-mailben, szakmai önéletrajzzal (kérjük az elérhetőséget is megadni!) 2016. december 12. hétfőig az info@mso.hu címen, vagy személyesen a zenekar irodájában (cím: 3525 Miskolc, Fábán u. 6/a).

A zenekari szólamok kottái az irodában átvehetők, ill. e-mailben igényelhetők.

A zenekar zongorakísérőt nem biztosít. Kérésre helyi zongorakísérőt tudunk ajánlani, további információ a 46/323-488-as telefonszámon.

Miskolc, 2016. november 15.

Szászné Pónuzs Krisztina
ügyvezető